

мацый. Яна мае на ўвазе шматбаковае ўменне пошуку патрэбнай інфармацыі і яе выкарыстанне, ад працы з бібліятэчным каталогам, кампютарнай адукаванаасці да прагляду інфармацыі ў сетцы Інтэрнэт.

У энцыклапедыях культуры лагічнага профілю паняцце інфармацыйная культура вызначаецца як тэрмін, які ўжываецца для вызначэння дзясяткага ўзроўню арганізацыі інфармацыйных працэсаў, ступені задавальнення людзей у інфармацыйных зносінах, узроўню эфектыўнасці стварэння, збору, захавання, пераапрацоўкі, перадачы, прадстаўлення і выкарыстання інфармацыі.

Інфармацыйная культура – гэта, перш-наперш, стыбокае пранікненне ў сутнасць працэсаў апрацоўкі інфармацыі з мэтаю лёгкага і хуткага вырашэння розных задач на асабістым кампютары.

Інфармацыйная культура мае шмат узроўняў. Можна вылучыць інфармацыйную культуру грамадства, дзяржавы, этнісу, нацыі, рэлігійных устаноў, сям’і і інфармацыйную культуру асобы. Гэтыя структуры знаходзяцца на ўзаемадзеянні і залежаць адна ад аднаго. Інфармацыйная культура асобы фарміруецца і вырамаецца на працягу ўсяго жыцця, але галоўныя парадкі адноснаў да інфармацыі, яе ўспрыяцці, апрацоўкі і г.д. закладаюцца пры атрыманні адукацыі ў сярэдняй і вышэйшай школе.

Беларускі навуковец прафесар А.С.Зубра выказаў свой погляд на фарміраванне культуры асобы. Паводле яго меркавання, культура асобы ўключае візуальную, сацыяльную, духоўную, псіхалагічную культуру і культуру цела.

На наш погляд, інфармацыйная культура асобы з’яўляецца пераважнай састаўной часткай усіх аспектаў асобы, паколькі фарміруе статус асобы, каштоўнасць арыентацыі, матывы, функцыянальныя ролі, гэта значыць – сацыяльную культуру. Інфармацыйная культура дае магчымасць развіццю і ўдасканаленню інтэлектуальнай, эстэтычнай, маральнай, налявой культуры, культуры светапогляду і навуковай – наогул духоўнай культуры. Ад інфармацыйнай культуры ў значнай ступені залежаць і псіхічныя працэсы, стан, уласцівасці, сензітывасць, эмісія, рэфлексія (псіхалагічная культура). Інфармацыйная культура асобы спрыяе набліжэнню высокай візуальнай культуры (культуры зяненнасці, адзення, мовы, эмоцый, разумовай працы). Культура цела (чысціня, акуратнасць, здароўе, фізічная культура) таксама фарміруецца пад уплывам інфармацыйнай культуры. Менавіта інфармацыйная культура турбуе і забяспечвае прагрэс і культуры дзейнасці, і культуры сведомасці асобы.

У структуру інфармацыйнай культуры ўваходзяць элементы наступных культур: камунікатыўнай (культуры зносінаў); лексічнай (культуры пісьма і афармлення дзелавой дакументацыі); кніжнай, чытацкай (культуры чытання); інтэлектуальнай (культуры навуковага даследавання і разумовай працы); інфармацыйна-тэхналагічнай (культуры выкарыстання сучасных тэхналогій); інфармацыйна-прававой; свегаўзалежнай, маральнай і бібліяграфічнай.

Такім чынам, інфармацыйная культура складаецца з узроўневых кампанентаў, якія маюць рознае функцыянальнае прызначэнне: пры гэтым яны ўзаемазвязаныя і ўзаемаабумоўленыя.

Літаратура:

1. Агениш Ю. А. Информационная культура // НТИ. Сер. 1. Организ. и метод. инф. раб. – 1998. – №3. – С. 10 – 12.
2. Дзяменка Л.А., Міхайлава К.У. Фарміраванне інфармацыйнай культуры студэнтаў у працэсе іх самастойнай пазнавальнай дзейнасці // Псіхалага-педагагічныя і метадычныя праблемы актывізацыі самастойнай пазнавальнай работы студэнтаў. Мн., БДУ культуры, 2001. – С. 79 – 85.
3. Дрыбин В. В. Информационная культура в функционально-историческом аспекте // Бібліятэчны свет. – 2000. – № 4. – С. 17 – 19.
4. Зиновьева Н. Б. Информационная культура личности: Введение в курс: Уч. Пособие. Краснодар, 1996. – С. 13 – 18; 24 – 30; 32 – 64.
5. Зубра А. С. Среда, растягивая личность // Адукацыя і выхаванне. – 2000. – № 8. – С. 30 – 32.
6. Книга: Энциклопедия / Редкол.: И. Е. Баренбаум, А.А Беловицкая, А.А. Роворов и др. – М.: Большая российская энциклопедия, 1998. – С. 675.
7. Коряковцева Н.А. Формирование информационной культуры студентов в нестандартном учебном заведении // Информационная культура личности: прошлое, настоящее, будущее: Тезисы докл. Междунар. науч. конф., Краснодар-Новосибирск, 11 – 14 сент. 1996. – Краснодар, 1996. – С. 240 – 241.
8. Кузьмінш Т.В. Інфармацыйная культура асобы. Вуч. дап. – Мн., 2002. – С. 4 – 5.
9. Культурогенез XX век. Энц. Т. 1 – СПб: Университетская книга, (ОО) “Алетей”, 1998. – С. 47.
10. Минкина В.А. Информационная культура и способность к рефлексии // Высш. образование в России. – 1995. – № 4. – С. 27 – 36.
11. Степанов В. И. Информационная культура личности: прошлое, настоящее, будущее // Библиотека. – № 4. – 1997. – С. 12.
12. Современный экономический словарь. – М., 1998. – С. 140.
13. Суханов А.П. Информация и прогресс. – Новосибирск: Наука, Сиб. отд., 1988. – 193 с.
14. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 1998. – С. 67.
15. Хоруженко К. М. Культурология. Энциклопедический словарь. – Ростов-на-Дону: Изд-во “Феникс”, 1997. – С. 40.

© Т. С. Юхнавец, 2003

АСНОЎНЫЯ ЭТАПЫ РАЗВІЦЦА КААРДЫНАЦЫІ ФАРМІРАВАННЯ ФОНДАЎ БІБЛІЯТЭК У СССР І СНД

Упершыню ідэя аб мэтагаднасці каардынацыі фарміравання фондаў розных бібліятэк была выказана і абгрунтавана ў Расіі дырэктарам бібліятэкі Маскоўскага ўніверсітэта Ф.Ф. Рэйсам у 1826 г. Каардынацыя камплектавання, а таксама зводны каталог і міжбібліятэчны абмен першымі з’яўдзіліся ў яго меркаванні, павінны былі быць асновай адзінай сістэмы фондаў бібліятэк [2]. Аднак з-за састойнай палітыкі царызму ў бібліятэчнай справе гэта ідэя не была рэалізавана ні ў той час, ні пазней. Бібліятэкі розка размяжоўваліся па сацыяльным прыкмеце, дзейчалі раз’ядзана і, адпаведна, фарміраваліся фонды імі не ўгадвалася.

Укараненне каардынацыі ў практыку работы бібліятэк пачалося пасля перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 г. Гэта было высклана тым, што пасля рэвалюцыі пачалася актыўная рэалізацыя лепінскай ідэі будовы адзінай бібліятэчнай сеткі

краіны, асноўнай якой з'яўлялася, перш за ўсё, адзінства фондаў усіх бібліятэк. У першым афіцыйным дакуменце «Лугубныя палажэнні аб пастаноўцы бібліятэчнай справы ў РСФСР» (1919 г.) каардынацыя фарміравання фондаў была пазначана сярод галоўных фактараў, з дапамогай якіх «усе бібліятэкі павінны быць звязаны ў адзіную для ўсёй краіны сістэму...» [3, с. 59].

На 1-й і 2-й Усерасійскіх канферэнцыях навуковых бібліятэк (1924 і 1926 гг.) было выказана шмат розных падыходаў да каардынацыі ў дзейнасці бібліятэк. Аднак вынікі канферэнцый не аکرэслілі канкрэтныя шляхі аб'яднання навуковых бібліятэк. Заслуга 2-й канферэнцыі заключалася ў тым, што ўпершыню былі вызначаны ідэя каардынацыі навуковых бібліятэк і асноўныя прынцыпы яе ажыццяўлення: тэрытарыяльны, галіновы і ведамасны.

Неабходнасць развіцця каардынацыі дзейнасці бібліятэк у галіне фарміравання фондаў у гэтыя гады адзначалі: Г.К. Дзерман, К.Н. Дзеруноў, А.А. Пакроўскі, І.І. Якаўкін, В.Э. Банк, В.П. Гупчын, А.К. Пермскі, П.Ф. Яніцкі і іншыя. Гэтыя вучоныя разглядалі каардынацыю як найбольш рэальны шлях пабудовы адзінай бібліятэчнай сеткі краіны.

1920-я гг. – першы этап развіцця каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк у СССР. Бібліятэкі ні па арганізацыйным узроўню сваёй дзейнасці, ні псіхалагічна яшчэ не былі гатовы да ўзгодненых дзеянняў. Кіраўнікі бібліятэчнай справы не валодалі формамі каардынацыі, таму іх указанні і рэкамендацыі не змяшчалі дакладнай праграмы дзеянняў. Гэты першы характарыстыка пастаноўкай праблемы і агітацыяй за ўкараненне каардынацыі ў дзейнасці бібліятэк па фарміраванні фондаў.

У 1930-я гг. пачаўся інтэнсіўны рост навуковых і спецыяльных бібліятэк, які веў да палыблення дыферэнцыяцыі і спецыялізацыі бібліятэк. Узнікла неабходнасць адзінства і ўзаемадзеяння бібліятэк на ўсіх асноўных накіраванках працы, якая абумовіла пачатак станаўлення ведамасных бібліятэчных сетак (тэхнічных, акадэмічных, медыцынскіх і інш.) і развіцця ўнутрыведамаснай каардынацыі фарміравання фондаў. Унутрыведамасная каардынацыя была накіравана на набывшчэ як айчынных, так і замежных дакументаў. Усе мерапрыемствы па яе развіцці склалі аснову для развіцця каардынацыі паміж бібліятэчнымі сеткамі розных ведамстваў.

На пачатку 1930-х гг. была рэалізавана пастанова 2-й Усерасійскай канферэнцыі навуковых бібліятэк (1926 г.) аб арганізацыйнай асацыяцыі бібліятэк – дабравольнага аб'яднанняў бібліятэк розных ведамстваў. Аб'яднанні ставілі сваёй задачай вырашэнне на аснове каардынацыі і кааперацыі тых бібліятэчна-бібліяграфічных праблем, якія не мелі вырашэння бібліятэкамі асобку.

У 1931 – 1932 гг. у Маскве і Ленінградзе былі створаны асацыяцыі спецыяльных (навуковых) бібліятэк. Асацыяцыі складаліся з галіновых бібліятэчных аб'яднанняў (тэхнічных, медыцынскіх, педагагічных і інш.) і функцыянальных камісій – даведачна-бібліяграфічнай работы, каардынацыі камплектавання, зводных каталогаў, міжбібліятэчнага абанемента. У Ленінградзе галіновыя аб'яднанні ўзгаднялі выпіску замежных дакументаў з планаў і заказаў Дзяржаўнай публічнай бібліятэкі ім. М.Я. Салтыкова-Шчадрына.

Бібліятэчныя асацыяцыі арганізаваліся і ў саюзных рэспубліках. Яны функцыянавалі пры цэнтральных і абласных бібліятэках. Аднак дзейнічалі яны на працягу кароткага тэрміну. Пасля пастановы ЦВК СССР «Аб бібліятэчнай справе ў Саюзе ССР» (1934 г.) асацыяцыі паступова пачалі ліквідавацца. Функцыі асацыяцый перайшлі да міжведамасных бібліятэчных саветаў. Саветы былі створаны для ўстанаўлення агульных асноў і каардынацыі працы бібліятэк розных ведамстваў і грамадскіх арганізацый на ўзроўні горада, вобласці, раёна. Аднак іх рашэнні не паслі характару распаралжэння, і, адпаведна, саветы не ўнеслі істотнага ўкладу ў распрацоўку праблем міжведамаснага ўзаемадзеяння бібліятэк.

1930-я гады – другі этап развіцця каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк у СССР. У гэты перыяд каардынацыя пачала развівацца ў дзвух формах – ведамаснай і міжведамаснай. Арганізацыйнай формай каардынацыі сталі галіновыя аб'яднанні. Каардынацыя ажыццяўлялася на мясцовым узроўні ў межах горада. На падставе таго, што ўнутрыведамаснае ўзаемадзеянне бібліятэк толькі пачынала развівацца, яно мела шэраг недахопаў перш за ўсё арганізацыйнага плана: былі недастаткова распрацаваны альбо адсутнічалі адзіныя тэматычныя планы камплектавання, адсутнічаў адзін арганізацыйна-метадычны цэнтр. Усе праблемы, у сваю чаргу, уздзейнічалі на ўзровень развіцця міжведамаснага ўзаемадзеяння бібліятэк, якое таке сама мела недахопы. Недастаткова былі распрацаваны навуковыя і метадычныя пытанні каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк.

Пасля заканчэння Вялікай Айчыннай вайны 1941–1945 гг. у 1950-я гг. прадоўжылася фарміраванне ведамасных бібліятэчных сетак, пашырэнне і арганізацыйна-метадычнае ўмацаванне ўнутрыведамасных сувязей. Адсутнасць міжведамаснай каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк вяло да таго, што ў іх павялічалася колькасць дублетных і няпрофільных дакументаў.

Адным са значных фактараў, які паўплываў на далейшае развіццё каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк, з'явілася пастанова Савета Міністраў СССР «Аб выкарыстанні кніжных фондаў бібліятэк» (1959 г.). Пастановай зацвярджалася бязвыплатная перадача дакументаў, якія не выкарыстоўваліся, з бібліятэкі ў бібліятэку незалежна ад іх ведамаснай прыналежнасці [14, с. 18]. Аднак дзяржаўная матэрыяльная-тэхнічная і фінансавая база, недахоп кваліфікаваных кадраў перашкаджалі гэтай рабоце.

Указанні на неабходнасць каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк змяшчала пастанова ЦК КПСС «Аб стане і мерах паліпшэння бібліятэчнай справы ў краіне» (1959 г.) [15, с. 30].

На пачатку 1960-х гг. зноў пачалі арганізавана міжведамасныя бібліятэчныя саветы, якія зацвярджаліся пры міністэрствах культуры саюзных і аўтаномных рэспублік, абласных упраўленнях культуры, гарадскіх і раённых аддзелах культуры. Саветы садзейнічалі стварэнню арганізацыйных асноў каардынацыі фарміравання фондаў, фарміраванню сістэмы зводных каталогаў, арганізацыі пераараміравання дакументаў, якія мала выкарыстоўваліся. Аднак сур'ёзнай перашкодай у дзейнасці саветаў з'яўлялася адсутнасць іх юрыдычнага статусу. Саветы да канца 1970-х гг. прапавалі на грамадскіх умовах і не мелі грунтоўна ўплываць на паралелізм і дубляванне ў рабоце бібліятэк розных ведамстваў, іх раішэнні мелі рэкамендацыйны характар.

У першай палове 1960-х гг. у многіх гарадах РСФСР (Уладзіміры, Ленінградзе, Навасібірску, Уладзівастоку і інш.), а таксама Беларусі, Украіне і іншых рэспубліках былі праведзены першыя спробы па арганізацыі каардынаванага фарміравання фондаў бібліятэк розных ведамстваў. У працэсе сумеснай працы бібліятэк была знойдзена арганізацыйная форма каардынацыі ў выглядзе тэрытарыяльных галіновых аб'яднанняў бібліятэк. Так, ва Уладзіміры было 6 галіновых груп (машынабудаўнічая, хімічная, будаўнічая, сельскагаспадарчая, медыцынская, педагагічная), у Ленінградзе – 12 (гуманітарная, медыцынская, педагагічная, сельскагаспадарчая, прыродазнаўчая і інш.) [1: 7]. Кіраўніцтва каардынацыі паміж галіновымі групамі ажыццяўлялі альбо саветы па камплектаванні пры абласным упраўленні культуры, альбо камісія па каардынацыі камплектавання пры міжведамасным бібліятэчным савете. На падставе зводных профіляў камплектавання бібліятэк горада (напрыклад, «Палажэнне аб каардынацыі камплектавання бібліятэк Ленінграда замежнай

лтаратурай»). Аднак узгодненага заказу бібліятэк на дакументы ў адпаведнасці са зводнымі тэматычнымі планамі камплектавання ў межах асобных галіновых груп не праводзілася. Прычынай была недасканалая метадычная і арганізацыйная распрацаванасць планаў. Праца ў асноўным абмяжоўвалася ўзгадненнем выпіскі аічныхных і замежных перыядычных выданняў. Інакш кажучы, пераходу да сапраўднай каардынацыі фарміравання фондаў, якая б уключала аналіз стану і ўзроўню камплектавання фондаў бібліятэк горада ў цэлым і кожнай асобнай бібліятэцы, выяўленне і абмежаванне дублявання і прабелаў у фондах, не было. Каардынацыя не была абавязковай, ажыццяўлялася па добраахвотніцкім прынцыпе.

На прыканцы 1960-х гг. абвастраецца праблема безупыннага павелічэння няпрофільных дакументаў у фондах бібліятэк.

1950–1960-я гг. – трэці этап развіцця каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк у СССР. Каардынацыя працягвала развівацца ў дзвюх формах – ведамаснай і міжведамаснай. У параўнанні з папярэднім перыядам якасны ўзровень каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк не павысіўся. Аднак некалькі ўмацавалася ўнутрыведамасная каардынацыя. Каардынацыя ў маштабе саюзнай рэспублікі была вельмі складанай задачай. У гэтых умовах набыла асаблівае значэнне рэгіянальная каардынацыя ў межах вобласці (края, АССР). Арганізацыйнымі формамі каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк былі галіновыя аб'яднанні бібліятэк і зводны тэматычны план камплектавання фондаў.

Праведзеныя на пачатку 1970-х гг. ўсесаюзныя даследаванні сведчылі аб вялікіх масівах у фондах бібліятэк дакументаў, якія не выкарыстоўваліся [11; 16]. Прычынамі зніжэння выкарыстання фондаў з'явілася накіпленне ў іх вялікіх аб'ёмаў няпрофільных дакументаў. Таму на гэты час найбольш надзённай з'явілася праблема скарачэння тэмпаў росту і ачышчэння фондаў бібліятэк ад няпрофільных дакументаў.

Кардынальнае рашэнне праблемы спецыялісты ўбачылі ў аб'яднанні бібліятэчных рэсурсаў у маштабах абмежаваных тэрыторый [4].

Важнай вехай на шляху далейшага развіцця каардынацыі камплектавання фондаў бібліятэк з'явілася пастанова ЦК КПСС «Аб павышэнні ролі бібліятэк у камуністычным выхаванні працоўных і навукова-тэхнічным прагрэсе» (1974 г.) [14, с. 14–18].

У адпаведнасці з указанымі дэкрэтай пастановай ў 1975 г. было зацверджана агульнасаюзнае «Палажэнне аб арганізацыі дэпазітарнага захоўвання кніжных фондаў бібліятэк краіны». Згодна з ім сістэма дэпазітарнага захоўвання ў краіне будавалася на аснове спалучэння галіновага і тэрытарыяльнага прынцыпаў і забяспечвала аднолькавыя ўмовы для развіцця як універсальных, так і галіновых бібліятэк. Функцыі дэпазітарнага агульнасаюзнага значэння ўскладаліся на 67 універсальных, навукова-тэхнічных і спецыяльных бібліятэк, а таксама на ўсесаюзныя і цэнтральныя галіновыя органы навукова-тэхнічнай інфармацыі [12, с. 62–80].

Аб'яднанне бібліятэк рэгіёна атрымала асаблівае значэнне «бібліятэчна-тэрытарыяльнага комплексу» (БТК) і тэарэтычна абгрунтавана ў працы М.С. Карташова [5; 6].

Практычнае вырашэнне праблемы стварэння БТК было рэалізавана ў бібліятэках Сібіры і Далёкага Усходу. Асноўнай арганізацыйнай формай каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк у рэгіёне з'яўляўся «Зводны перспектывны план па каардынацыі дзейнасці навуковых і спецыяльных бібліятэк Сібіры і Далёкага Усходу на... гг.». План складаўся на кожную пяцігодку. Каардынацыйныя адносіны бібліятэк рэгуляваліся пэрагам палажэнняў, напрыклад «Палажэннем аб каардынацыі камплектавання фондаў навуковых і спецыяльных бібліятэк Сібіры і Далёкага Усходу» і іншымі [8]. Такім чынам, каардынацыя фарміравання фондаў бібліятэк пачала ажыццяўляцца на рэгіянальным узроўні.

Першая палова 1980-х гг. характарызуецца ўзмацненнем тэндэнцыі да міжведамаснай каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк. У асноўным былі сфарміраваны ведамасна-галіновыя бібліятэчныя сеткі, міжведамаснае ўзаемадзеянне набыла ўнутрана неабходны характар. З'явіліся агульнасаюзныя і мясцовыя каардынацыйныя цэнтры, якія распрацоўвалі арганізацыйна-метадычныя пытанні каардынацыі фарміравання фондаў і аказвалі дапамогу бібліятэкам на месцах.

У 1984 г. Вярхоўны Савет СССР прыняў «Палажэнне аб бібліятэчнай справе ў СССР», якое атрымала статус дзяржаўнага закона. У ім адзначалася неабходнасць узгаднення профіляў камплектавання фондаў бібліятэк незалежна ад ведамаснай падлегласці на лакальным, рэгіянальным, агульнасаюзным узроўнях [13, с. 9-20].

Тым не меней, нягледзячы на маштабы, каардынацыйныя сувязі па фарміраванні фондаў бібліятэк у 1970-1980-я гг. былі яшчэ недастаткова развітыя. Па выніках вывучэння развіцця бібліятэчнай справы ў СССР за 1981-1985 гг. адзначалася недастатковае развіццё каардынацыі фарміравання і арганізацыі ўзаемавыкарыстання фондаў бібліятэк розных ведамстваў [10].

1970–1980-я гг. – чацвёрты этап развіцця каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк у СССР. У гэты перыяд у асноўным аформіліся ведамасна-галіновыя бібліятэчныя сеткі і, адпаведна, наладжвалася каардынацыя фарміравання фондаў унутры іх. Каардынацыя аформілася арганізацыйна: складаліся зводныя тэматычныя планы, нарматыўныя і інструкцыйна-метадычныя дакументы, кантроль над каардынацыйнай ажыццяўлялі адпаведныя органы. Калі на папярэднім этапе каардынацыя ажыццяўлялася на мясцовым узроўні, то на далейшым этапе яна атрымала развіццё і на рэгіянальным (у форме БТК) і агульнасаюзным узроўнях. Аднак міжведамасная каардынацыя фарміравання фондаў бібліятэк мела пэраг недахопаў. Прычынамі з'яўлялася адсутнасць прававога статусу каардынацыйных органаў, адсутнасць іх ўзаемадзеяння як паміж сабою, так і з асноўнымі органами кіравання бібліятэчнай справай у краіне. Праблема была яшчэ недастаткова тэарэтычна распрацавана.

Распад СССР у снежні 1991 г. спыніў саюзнае развіццё каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк. Каардынацыйныя сувязі ў створаных самастойных дзяржавах значна аслабіліся.

З сярэдзіны 1990-х гг. цікавасць бібліятэк да каардынацыі фарміравання фондаў пачала ўзрастаць. Да гэтага, у першую чаргу, прыводзілі імклівы рост друкаваных дакументаў і адначасовы рост цэнаў на іх, укараненне новых інфармацыйных тэхналогій і актыўнае распаўсюджванне электронных дакументаў, а таксама катастрофічнае фінансавое становішча і адсутнасць плошчаў для захавання дакументаў у бібліятэках.

На прыканцы 1990-х гг. у Расіі пачалося актыўнае абмеркаванне канцэпцыі размеркаванага бібліятэчнага фонду (РБФ), якую прапанавала і рэалізаваў Нацыянальная бібліятэка Аўстраліі. Вельмі актыўна гэтую канцэпцыю падтрымлівалі расійскія спецыялісты Л. Талчынская, Ю. Грыханаў, Н. Хахалёва, С. Шпанцава і іншыя. У цэлым размеркаваны бібліятэчны фонд улічвае дыстанцыйнае атрыманне інфармацыі і доступ да дакументаў з дапамогай сучасных тэлекамунікацыйных сродкаў. Сярод асноўных напрамкаў фарміравання РБФ значаецца каардынацыя фарміравання фондаў аічныхных і замежных дакументаў, каардынацыя выпіскі дарагіх замежных электронных дакументаў у межах кансорцыума [17].

У Беларусі актыўна распрацоўваецца канцэпцыя нацыянальнага бібліятэчнага фонду (НБФ). Яе абгрунтоўвае ў сваіх

працях РС. Матульскі. Ён вызначае нацыянальны бібліятэчны фонд як «сукупны фонд усіх бібліятэк рэспублікі незалежна ад іх ведамаснай прыналежнасці, формы ўласнасці альбо іншай прыкметы класіфікацыі» [9, с. 23].

Шырокае развіццё ў краінах СНД атрымала новая форма каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк замежнымі дакументамі – кансорцыумы. У Расіі існуе некалькі кансорцыумаў навуковых бібліятэк, што дазваляе ім фарміраваць дастаткова прадстаўнічы спіс даступных карыстальнікам электронных часопісаў у адпаведнасці са сваёй тэматыкай. Адным з найбольш вядомых кансорцыумаў такога роду з'яўляецца кансорцыум вядучых расійскіх бібліятэк па доступе да часопісаў выдавецтва «Elsevier Science». На базе гэтага кансорцыума створаны сервер «Навуковая электронная бібліятэка» (НЭБ), праз які ўсе бібліятэкі-ўдзельніцы кансорцыума маюць доступ да паўнатэксавых версій часопісаў, вышпаваных у друкаваным выглядзе хаця б адной з бібліятэк. У межах НЭБ створаны таксама кансорцыумы па доступе да часопісаў выдавецтваў «Springer», «Academic Press», «Kluwer», «Institute of Physics Publishing», «Blackwell». НЭБ змяшчае больш за 2500 назваў замежных часопісаў па ўсіх накірунках фундаментальнай навукі.

Ва Украіне створаны кансорцыум бібліятэк Украіны па доступе да часопісаў выдавецтва «Springer» (больш за 400 назваў). У практыцы ўдзельнічаюць 85 бібліятэк з 21 рэгіёна Украіны. Акрамя таго, у 2000 г. быў створаны кансорцыум па практыцы «EIFL Direct (Electronic Information for Libraries)». У яго ўвайшлі практычна ўсе бібліятэкі-ўдзельніцы першага кансорцыума [18].

У 1999 г. у Беларусі быў створаны кансорцыум бібліятэк Беларусі па доступе да 400 электронных часопісаў выдавецтва «Springer». Аднак гэты праект не быў рэалізаваны з-за тэхнічных прычын. У 2000 г. Цэнтральная навуковая бібліятэка стала членам кансорцыума расійскіх бібліятэк і навуковых устаноў па доступе да замежных часопісаў у межах НЭБ. Яна забяспечвае доступ карыстальнікам да больш чым 1400 назваў замежных выданняў.

1990 – пачатак XXI стагоддзя – пяты этап развіцця каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк у СНД. Гэты перыяд характарызуецца нагарбнем і нават разбурэннем каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк. Змяненні па выдавецкім рынку прывялі да зніжэння эфектыўнасці і якасці камплектавання бібліятэк. Акрамя таго, рэзка пагоршыўся фінансавы стан бібліятэк. Гэта прывяло да ўстанаўлення новых каардынацыйных сувязей у межах асобных дзяржаў: ствараюцца новыя зводныя профілі фарміравання фондаў, інструкцыйныя і арганізацыйна-метадычныя дакументы. Распрацоўваюцца тэарэтычныя і арганізацыйныя пытанні каардынацыі. Каардынацыя ў межах дзяржаў ажыццяўляецца на мясцовым, рэгіянальным і нацыянальным (у межах рэспублікі) узроўнях. Узнікла новая форма каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк – кансорцыумы, важнай перавагай якой з'яўляецца магчымасць найбольш поўнага задавальнення інфармацыйных патрэб карыстальнікаў пры зніжэнні фінансавых сродкаў.

Такім чынам, у распрацоўцы і практычнай рэалізацыі каардынацыі фарміравання фондаў бібліятэк у СССР і СНД выдзяляецца пяць этапаў: 1920-я г., 1930-я г., 1950 – 1960-я г., 1970 – 1980-я г., 1990 – пачатак XXI стагоддзя. Кожны з іх мае свае асаблівасці, якія выяўляюцца ў арганізацыйных формах, узроўнях і маштабах каардынацыі, характарыстэца па як дасягненнямі, так і недахопамі. Аднак на ўсіх этапах каардынацыя прызнаецца важным і неабходным напрамкам у дзейнасці бібліятэк па фарміраванні фондаў.

Літаратура:

1. Балдина И.В., Золотых В.П., Мистрюкова Т.А. Опыт организации координированного комплектования в г. Владимир // Библиотеки СССР. – 1964. – Вып. 26. – С. 86 – 96.
2. Григорьев Ю.В. Ф.Ф. Рейсс (1778 – 1852). Очерк жизни и деятельности. – М.: Книжная палата, 1963. – 106 с.
3. История библиотечного дела в СССР: Документы и материалы, 1918 – 1920 / ГБЛ СССР им. В.И. Ленина: ЦДА РСФСР. – М.: Книга, 1975. – 278 с.
4. Карташов Н.С. Основные направления развития координации научных и специальных библиотек Сибири и Дальнего Востока // Научные библиотеки Сибири и Дальнего Востока / ГИИТБ СО АН СССР – Новосибирск, 1970. – Вып. 1(4). – С. 9 – 32.
5. Карташов Н.С. Формирование библиотечно-территориальных комплексов. – Новосибирск: Наука. Сибирское отделение, 1978. – 240 с.
6. Карташов Н.С. Формирование межведомственных библиотечно-территориальных комплексов (Постановка вопроса) // Советское библиотековедение. – 1977. – № 4. – С. 53 – 68.
7. Куптаница Л.И. Из опыта внутригородской координации // Технические библиотеки СССР. – 1966. – № 5. – С. 30 – 35.
8. Методические материалы по координации деятельности научных и специальных библиотек Сибири и Дальнего Востока / ГИИТБ СО АН СССР. – Новосибирск, 1971. – 139 с.
9. Мотульский Р. Библиотечный фонд республики как национальная ценность: проблемы формирования и использования // Библиятэчны свет. – 2002. – № 1. – С. 23 – 26.
10. Основные направления развития библиотечного дела в стране на 1986-1990 годы и на период до 2000 года // Руководящие материалы по библиотечному делу: Справочник. – М.: Книжная палата, 1988. – С. 32 – 50.
11. Перспективы развития фондов научных библиотек: Сборник научных трудов / ГБЛ им. В.И. Ленина. – М., 1969 – 1977. – Вып. 1 – 22.
12. Работа библиотек с малоиспользуемой литературой в условиях внедрения системы депозитарного хранения фондов: Методические рекомендации / Сост.: Л.М. Толчинская, З.И. Кац и др. – Мн., 1983. – 125 с.
13. Руководящие материалы по библиотечному делу: Справочник / Под ред. В.С. Лесохиной. – М.: Книжная палата, 1988. – 288 с.
14. Руководящие материалы по библиотечному делу: Справочник / Под ред. В.В. Серова. – М.: Книга, 1975. – 222 с.
15. Сборник руководящих материалов по библиотечной работе / Министерство культуры СССР, Главная библиотечная инспекция. – М.: Книжная палата, 1963. – 204 с.
16. Современные проблемы фондов научных библиотек СССР / Под ред. В.В. Серова. – М.: Книга, 1975. – 120 с.
17. Хахалёва И., Шпанцева С., Афанасьева Т. Концептуальные основы формирования распределённого библиотечного фонда // Библиотековедение. – 1999. – №4 – 6. – С. 28 – 34.
18. Ярошенко Т.А. Электронные журналы – проблема или панacea? // <http://library.ntu-kpi.kiev.ua/html/arhiv/arh177/tom1/555/Doc13.HTML>.